

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Digitální učební materiál

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Jiří Kratochvíl
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_02_02
Pořadí DUMu v sadě	2
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Lucie Škvařilová
Datum vytvoření	10.4. 2013
Jméno autora	Mgr. Lucie Škvařilová
e-mailový kontakt na autora	skvarilova@gymjev.cz
Ročník studia	4. ročník
Předmět nebo tematická oblast	český jazyka a literatura
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Pracovní list s životopisem autora a texty z knihy Truchlivý Bůh. Inovace: využití ICT, mediální technika.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jiří Kratochvíl (1940)

- vystudoval češtinu a ruštinu na FF v Brně, byl učitelem, knihovníkem, později byl nucen pracovat jako dělník, psal do Plamene, Hosta do domu, Literárních novin, Tvaru

znaky tvorby:

- vliv postmoderny
- román jako otevřený systém – princip fabulace, dílo jako nedokončený, teprve vznikající text
- princip intertextuality, vícevrstevnatost díla, mnohoznačnost, časté aluze
- mísení časových rovin, žánrů
- svět jako labyrint
- jeho tvorba je spjata s městem Brnem – ošklivé, provinční město, má však zvláštní kouzlo
- příběhům dominují groteskní, fantastické a bizarní prvky, motivy záhady, labyrintu, tajemných spiknutí
- postavy jsou obdařeny nadpřirozenými schopnostmi
- vypravěč-autor, ironický a manipulativní, který čtenáře průběžně informuje o své strategii i motivaci, a především mu neustále připomíná neomezenou moc, s níž textu vládne
- využívá autobiografické prvky (absence otce, persekuce rodiny v padesátých letech, posléze podřadná zaměstnání v období tzv. normalizace, postavy outsiderů

Uprostřed nocí zpěv

Avion

Siamský příběh

Truchlivý Bůh

Lady Carneval

Herec

Urmedvěd

(v samizdatu vychází jako Medvědí román – upravená verze pro edici Petlice)

- má 3 části
- 1. část – situováno na ostrov izolovaný od ostatního světa, je zde vlastní politický systém – hlavní postava URSINUS
- 2. část – reálná skutečnost, 70. léta na Moravě, hlavní postava ONDŘEJ BERÁNEK, pracovník drůbežárny, který píše román
- 3. část – sám spisovatel je vypravěčem – líčí Ondřejův život a pobyt v léčebně

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- epilog – všechny tři postavy se spojují v jednu osobu, splývají všechny příběhy a spojují se v jeden, autor objasňuje, co chtěl románem říci, reaguje na totalitní společnost
- kompozice:
 - o prolínání časových rovin (čas vyprávěného s vyprávěním)
 - o vypravěč – přeskakuje, mění linie, odbočky, zcela se ztrácí čas vyprávěného
 - o princip hry – s příběhem, postavami, čtenářem, s motivy, jazyková hra
 - o intertextualita
 - o téma – lidský úděl v totalitě, schizofrenie
 - o vypravěč – jediná postava, která drží příběh pohromadě

Truchlivý Bůh

- hlavní postavou je Aleš Jordán, který je celý svůj život silně poznamenán příslušností k rodině, proti níž stále bojuje
- jeho manželkou je Alešova vzdálená sestřenice, společně s ní se snaží vymanit z přísné hierarchie rodiny, která v mnohém připomíná uzavřenou sektu

Zájmy rodiny, která má své příslušníky snad v každém oboru lidské činnosti, mají být jejím členům nade vše, a stejně jako je chrání, pokud to potřebují, trestá je, pokud „zhřešili“. Tak se Aleš a Lucie jako děti stanou nedobrovolnými svědky asistované vraždy jednoho člena rodiny, který brutálně zavraždil dvě děti. Tato zkušenost je důležitým motivem celého dalšího Alešova života, zdůvodňuje jeho nenávisť k rodině a v závěru knihy se vrací jako předzvěst dalšího podobného kolektivního zločinu.¹

- Aleš se snaží proti rodině celý život bojovat, v jedné chvíli si dokonce myslí, že zvítězil, když pokálí hlavu zemřelé Dušičky a odmítne se stát jejím zástupcem
- po další vraždě v rodině se instituce Dušičky ujímá jeho žena Lucie a Aleš odchází do lesů
- kompozice:
 - o prolínání časových rovin
 - o střídání vyprávěcích forem
 - o aluze, intertextové odkazy
 - o hlavní téma je vzpoura člověka proti organizovanému společenství, potřeba vymanit se, Aleš dochází k poznání, že to nelze, člověk žije svůj život celý, nemůže si vybrat pouze část

Stačil jsem pochopit, že i ten nejhoupější lidský úděl a že i ten nejopzlejší smrtelný příběh je stále ještě přijatelnější než nesmrtelnost, ta strašlivá bezpříběhovost, v níž

¹ Poláčková, E. Jiří Kratochvil: *Truchlivý Bůh*. (Cit. 10-04-2013) Dostupné z URL: <http://www.kultura21.cz/literatura/343-iii-kratochvil-truchlivy-bh>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

se všechno jen donekonečna opakuje, nic nekončí, nic nezačíná. Být nesmrtelný je nicotné. Všichni tvorové s výjimkou člověka jsou nesmrtelní, protože nevědí o smrti. Božské, strašné, nepochopitelné je být si vědom nesmrtelnosti.²

² Kratochvíl, J. *Truchlivý Bůh*. Brno: Petrov 2000. Str. 111.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

A) V říjnu 1956 došlo v jedné z brněnských periferních čtvrtí (v Obřanech) ke dvěma brutálním vraždám malých dětí, chlapce a holčičky. Obě děti byly bestiálním způsobem znásilněny a zardoušeny. A protože na nejvyšších místech panovaly obavy, že by tak hrůzný zločin mohl zneklidnit veřejné mínění, pokud nebude vrah rychle dopaden a potrestán, a protože v Maďarsku právě v tom čase propukly obrovské politické nepokoje a rozhořely se nakonec v protikomunistickém povstání a protože dohlížející orgány se domnívaly, že by k nám z Budapešti mohla přeskočit jiskra a každé zneklidnění veřejného mínění bylo nanejvýš nežádoucí, rozběhlo se urychlené vyšetřování těch vražd, padni komu padni.

Úkol 1: Určete, k jakému funkčnímu stylu a jeho útvaru by bylo možno přiřadit první dvě věty úryvku, vysvětlete proč.

.....

.....

.....

.....

.....

Úkol 2: K jaké historické události odkazuje úryvek?

.....

.....

.....

.....

.....

Úkol 3: Na základě ukázky charakterizujte dobu padesátých let v Československu, podtrhněte místa, která tuto dobu charakterizují.

.....

.....

.....

.....

.....

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

B) Prvním zákonem rodiny bylo bránit ji jako společenství. A to byl taky hlavní důvod, proč byla zřízena instituce Dušičky. A tak každý, kdo ohrozil pověst a dobré jméno rodiny a tak i všechny její příslušníky, měl právo očekávat, že Dušička vůči němu zasáhne. A proto samozřejmě neminila čekat, jestli na Ludvíka Jordána, o němž rodina věděla, že je tím člověkem bestíí, dopadne rameno spravedlnosti.

V Ludvíkově bytě (v poschodí nad obřanským hostincem U zmoly) se sešla vybraná skupinka reprezentující rodinu a byl vynesena rozsudek a Ludvík popraven oběšením. A potom všechno uspořádáno tak, aby nebylo pochyb, že Ludvík spáchal sebevraždu.

K účastníkům exekuce přibrala Dušička také Aleše a Lucii, tehdy šestileté...

Úkol 4: Na základě ukázky charakterizujte postavení Dušičky v rodině.

.....

.....

.....

.....

.....

C) provaz pověsili na hák, z kterého předtím sundali lustr, a docela zřetelně si pamatují, jak zkoušeli pevnost háku, jak kdosi vylezl na židli a oběma rukama se chytil provazu a jak opice se vytáhl nahoru, zatím jsme se seřadili do kruhu, udělali jsme takové kolečko kolem židle přistavené pod hák s provazem a nechali jsme uličku, již pak přivedli strýce Ludvíka a přinutili vylézt na židli (...) bylo mi šest roků, byli jsme tam s Lucíí jediné děti, nerozuměly jsme tomu, co se tam děje, dodneška nechápu, proč se Dušička vybrala zrovna nás (teď už ten dům dávno nestojí, zbourali ho někdy v sedmdesátých letech), pak Dušička přečetla rozsudek, ale strýcovi to došlo, teprve když Lucii a mně dala příkaz, abychom přistoupili pár kroků blíž k němu...

Úkol 5: Určete, jakého stylistického postupu je v této ukázce užito. Jakými prostředky autor zrychluje a zpomaluje tok příběhu – doložte v ukázce.

.....

.....

.....

.....

.....

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

D) Aleš měl při vzpomínce na ten podzimní den pocit neskutečnosti. Ale zároveň byla ta vzpomínka všudypřítomná. A přemýšlel o tom, jestli to, že se jí nedokáže zbavit, nespočívá právě v její neskutečnosti.

Jednou si zašel do Univerzitní knihovny a ve studovně tam seděl nad starými ročníky novin. Ale v novinách z těch dnů našel jen snímky dokumentující řádění kontrarevoluce v Budapešti a oprávnující tak příjezd sovětských tanků.

Kratochvíl, J. *Truchlivý Bůh*. Brno: Petrov 2000. Str. 65 – 67. (všechny ukázky)

Úkol 6: V kolika časových rovinách se odehrává kapitola Dvanáct (ukázka A – D), doložte na jednotlivých ukázkách.

.....

.....

.....

.....

.....

Úkol 7: Určete vyprávěcí formy jednotlivých ukázek, u ukázky A) a C) objasněte funkci autorem zvolené vyprávěcí formy.

.....

.....

.....

.....

.....

Úkol 8: Vysvětlete propojení jednotlivých úryvků mezi sebou i jejich návaznost, vyhledejte spojující motivy, postavy apod.

.....

.....

.....

.....

.....

Úkol 9: Doložte v úryvcích prvky postmoderny:

.....

.....

.....

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení:

Úkol 1: funkční styl – publicistický, útvar – zpráva, dokumentárnost, uvedeno kdy, kde, co, popisnost

Úkol 2: historická událost – protikomunistický puč v Maďarsku v padesátých letech, který byl potlačen za pomoci sovětské armády

Úkol 3: obavy z protikomunistických nálad, snaha najít rychle viníka bez ohledu na skutečný stav věci apod.

A) V říjnu 1956 došlo v jedné z brněnských periferních čtvrtí (v Obřanech) ke dvěma brutálním vraždám malých dětí, chlapce a holčičky. Obě děti byly bestiálním způsobem znásilněny a zardoušeny. A protože na nejvyšších místech panovaly obavy, že by tak hrůzný zločin mohl zneklidnit veřejné mínění, pokud nebude vrah rychle dopaden a potrestán, a protože v Maďarsku právě v tom čase propukly obrovské politické nepokoje a rozhořely se nakonec v protikomunistickém povstání a protože dohlížející orgány se domnívaly, že by k nám z Budapešti mohla přeskočit jiskra a každé zneklidnění veřejného mínění bylo nanejvýš nežádoucí, rozběhlo se urychlené vyšetřování těch vražd, padni komu padni.

Úkol 4: Dušička měla bránit rodinu před vnějšími vlivy, dbát na počestnost rodiny a její dobrou pověst, nemilosrdně trestat všechny, kteří se proti zákonům rodiny proviní. Byla v hierarchii rodiny nejvýše, rozhodovala o životech ostatních členů.

Úkol 5: volný proud vědomí, automatický text, tok myšlenek

Zrychlení textu – nevyužívá velká písmena, řadí věty stále za sebe, aniž by byla souvětí ukončována tečkou.

Zpomalení – viz podrženo, vložena věta, která bezprostředně s děním nesouvisí.

C) provaz pověsili na hák, z kterého předtím sundali lustr, a docela zřetelně si pamatuju, jak zkoušeli pevnost háku, jak kdosi vylezl na židli a oběma rukama se chytil provazu a jak opice se vytáhl nahoru, zatím jsme se seřadili do kruhu, udělali jsme takové kolečko kolem židle přistavené pod hák s provazem a nechali jsme uličku, jíž pak přivedli strýce Ludvíka a přinutili vylézt na židli (...) bylo mi šest roků, byli jsme tam s Lucií jediné děti, nerozuměly jsme tomu, co se tam děje, dodneška nechápu, proč se Dušička vybrala zrovna nás (teď už ten dům dávno nestojí, zbourali ho někdy v sedmdesátých letech), pak Dušička přečetla rozsudek, ale strýcovi to došlo, teprve když Lucii a mně dala příkaz, abychom přistoupili pár kroků blíž k němu...

Úkol 6: čtyři časové roviny – A) rok 1956 – událost s vraždou a politická situace v Maďarsku, B) doba po vraždě dětí, snaha potrestat viníka, C) okamžik popravu viníka strýce Ludvíka, D) Alešova dospělost, pátrání po minulosti

Úkol 7: A) er-forma (přispívá k charakteru dokumentárnosti), B) er-forma, C) ich-forma (vtažení čtenáře do děje), D) er-forma

Úkol 8: spojujícím motivem úryvku A) a B) je vražda dětí a hledání viníka, B) a C) je postava strýce Ludvíka – označen Dušičkou jako vrah, motiv popravu, B) C) a D) postava Aleše

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkol 9: intertextovost, střídání časových rovin, střídání vyprávěcích forem, útržkovitost, hra se čtenářem apod.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Použité zdroje:

Kratochvíl, J. *Truchlivý Bůh*. Brno: Petrov 2000. ISBN 80-7227-077-X.

Malura, J., Příbáňová, A. *Jiří Kratochvíl*. (Cit. 10-04-2013) Dostupné z URL:
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1259>

Poláčková, E. Jiří Kratochvíl: *Truchlivý Bůh*. (Cit. 10-04-2013) Dostupné z URL:
<http://www.kultura21.cz/literatura/343-jii-kratochvil-truchlivy-bh>

Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv využití podléhá autorskému právu. Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA (www.creativecommons.cz).